

Arkivnr: 2015/1160-14
Saksbehandlar: Ruth Ørnholt, Elin Golten

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for kultur, idrett og regional utvikling		19.03.2019
Fylkesutvalet		28.03.2019

Bokbåtenesta i Vestland fylke

Samandrag

Fylkesutvalet handsama 31.mai 2018 sak om evaluering av bokbåtenesta i Hordaland (PS139/2018). Det vart vedteke å lengje avtalen om drift av bokbåten i Hordaland frå 1.09.2018 til 31.08.2019 innanfor gjeldande budsjettammer og at sak om utviding av bokbåtenesta til heile vestlandsfylket skulle leggast fram til politisk handsaming våren 2019.

I samsvar med Regional kulturplan for Hordaland 2015 – 2025 bør alle innbyggjarar ha eit godt bibliotektilbod i rimeleg avstand frå der dei bur. Regional plan for kultur i Sogn og Fjordane har *Kultur for alle* som overordna mål. Tilgang til bibliotektenestene er ein føresetnad for at den enkelte brukar og lokalsamfunnet skal få nytte av dei ressursane som folkebiblioteka utgjer. Hordaland fylkeskommune utjamnar forskjellar i bibliotektilbodet ved sitt arbeid med bibliotekutvikling og ved å gi støtte til infrastruktur. Døme på tiltak er støtte til modellbibliotekprogrammet, organisering av transportordning og konsortium for innkjøp av e-bøker. Mobile bibliotektenester, som bokbuss og bokbåt, kan vere ei tenleg løysing når det er for lang avstand til stasjonære bibliotek.

Sidan 2000 er talet på bibliotekavdelingar i Hordaland redusert frå 90 til 60. Det er rimeleg å tru at talet vil bli ytterlegare redusert ved samanslåing av kommunar i 2020. Kommunar med bokbuss er redusert frå 12 til 4. Kvinnherad, Osterøy, Lindås og Voss kommunar har bokbussar med ca. 100 stoppestader. Talet på bokbåtstopp i Hordaland er vel 50 i 22 kommunar. Fylkestinget i Sogn og Fjordane vedtok å avvikle bokbåtenesta i Sogn og Fjordane frå 1.09.2015.

Regional kulturplan for Hordaland 2015 – 2025 legg opp til at fylkeskommunen skal halde fram med å drifte og utvikle bokbåten som eit utjamnande bibliotektilbod, i kombinasjon med kommunale og interkommunale tilbod. Planen prioriterer vidare å støtte modellbibliotek, fornying av biblioteklokale, «meiropne» bibliotek og nye bibliotekbussar. Gjennom modellbibliotekprogrammet har fylkeskommunen sidan 2014 gitt støtte til 19 bibliotek. Det er til no i planperioden ikkje funne rom for å gi støtte til bibliotekbussar i kommunane.

Dersom tenesta i Hordaland blir utvida nordover til dagens Sogn og Fjordane frå og med 2020, er eit rimeleg anslag at ramma for bokbåtenesta blir utvida med halvparten av kostnadene i dag, dvs. eit budsjett på om lag 2,3 millionar kroner.

Fylkesrådmannen rår til at avtalen om drift av bokbåten vert lengja til 31.12.2019 i samsvar med vedteke budsjett. Evt vidareføring og utviding av tilbodet til å dekke heile Vestland fylke vert del av drøftingane i budsjettprosessen for 2020. Dersom ein avviklar bokbåtenesta, legg fylkesrådmannen til grunn at ein bør utvikle nye og styrkje etablerte støtteordningar med utjamnande effekt, til dømes ved å løyve

fylkeskommunale tilskot til modellbibliotek, fornying av biblioteklokale, meiroopne bibliotek og investering i nye kommunale eller interkommunale bokbussar.

Økonomi: Saka har konsekvensar for budsjettet i 2020.

Klima: Mobile bibliotektenester fører til klimautslipp.

Folkehelse: Regional plan for folkehelse 2014 - 2025 - fleire gode leveår for alle: Kulturopplevingar har positiv verknad på folkehelsa.

Regional planstrategi: Drift og utvikling av bokbåten som eit utjamnande bibliotektilbod er eit tiltak i Regional kulturplan 2015-2025
PREMISS: KULTUR.

Forslag til vedtak

1. Hordaland fylkeskommune lengjer avtale om drift av bokbåten i Hordaland til 31.12.2019 i samsvar med gjeldande budsjett.
2. Bokbåtenesta i Vestland fylke skal handsamast i samband med budsjettet for 2020.
3. Dersom bokbåtenesta ikkje blir ført vidare, legg fylkesutvalet til grunn at ein prioriterer andre tiltak med utjamnande effekt, mellom anna ved å etablere tilskotsordningar som støttar modellbibliotek, fornying av biblioteklokale, meiroopne bibliotek og investering i nye bibliotekbussar.

Ingrid Kristine Holm Svendsen
kst. fylkesrådmann

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør kultur og idrett

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 30.01.2019

Bakgrunn

Fylkesutvalet handsama 31.mai 2018 sak om evaluering av bokbåtenesta i Hordaland (PS139/2018) og gjorde følgjande vedtak:

1. *Fylkesutvalet tek evalueringa av bokbåtenesta til vitande.*
2. *Fylkesutvalet legg til grunn at avtale om drift av bokbåten i Hordaland vert lengja frå 1.09.2018 til 31.08.2019 innanfor gjeldande budsjetttrammer.*
3. *Sak om utviding av bokbåtenesta til heile det nye vestlandsfylket vert lagt fram til politisk handsaming våren 2019.*

Saka er ei oppfølging av vedtakspkt 3.

Evalueringa

Evalueringa syner at bibliotektilbodet i mange kommunar i Hordaland er sentralisert i løpet av dei siste åra. Det er lagt ned 30 bibliotekavdelingar og bokbussteneste i åtte kommunar sidan år 2000. Det er ikkje gjennomført ei monaleg satsing på skulebibliotek i kommunane. Løyvingar til innkjøp av media i biblioteka er redusert dei siste 20 åra.

Trass i at utlån og besøk på biblioteka har auka i Hordaland, er framleis ikkje bruk av folkebiblioteka på høgde med resten av landet. Hovudbiblioteka er fleire stader styrka med opprusting av lokala og betre opningstider. Nokre bibliotek i har blitt «meiropne», dvs. at publikum over 16 år har tilgang til biblioteket utanom bemanna opningstid.

Avstanden til næraste bibliotek har auka for dei som bur i utkantane. Bokbåten har slik vore eit utjamnande og fleksibelt tiltak som veg opp for reduksjon i kommunale bibliotektenester, og er med på å fremje interesse for lesing og bibliotek på 50 plassar i 22 kommunar i Hordaland. Kommunane reknar med bokbåtstoppa i planlegging av bibliotektilbodet sitt, og det blir lagt ned og oppretta nye stopp i samråd med kommunane. Den stabile bruken av bokbåten kan tyde på at samarbeidet fungerer godt.

På bokbåten kjem born på dagtid, mens det om ettermiddagen og i helgene kjem familiar og heile bygder. Det nye tilbodet om kulturprogram på kveldstid for vaksne, har blitt godt motteken. Bokbåten er fleksibel og flyttar seg etter der folk bur. Innhaldet i biblioteket endrar seg i takt med teknologisk utvikling og brukargruppene ein ønskjer å nå. Båten fungerer som møteplass og arena for kunnskaps- og kulturformidling. Samlingane er oppdaterte og aktuelle, og dei bibliotektilsette om bord driv med aktiv formidling av litteratur og kunnskap.

Det ligg vesentlege utfordringar i at tenesta vert utført om bord på ein båt, mellom anna knytt til universell tilgjenge og miljø.

Bibliotek i endring

Det moderne og digitale samfunnet utfordrar og endrar bibliotektenestene, mellom annan ved at nettenester gjer bibliotektilbodet desentralisert og tilgjengeleg uavhengig av tid og stad. Digitale tenester opnar opp nye moglegheiter for deltaking. Massiv tilgang til kunnskap og informasjon gjer at biblioteket kan vere tilgjengeleg for alle uavhengig av tid og stad. Det digitale samfunnet fører også med seg negative konsekvensar som til dømes, overvaking og reduksjon av privatliv, fragmentering og utvikling av «fake news» og «ekko-kammer» i offentlegheita.

Folkebiblioteka blir ofte sett som ei motvekt til utfordringane som det digitale fører med seg. Det digitale samfunnet aktualiserer biblioteket si rolle som rettleiar og formidlar i havet av kulturuttrykk og informasjon. Biblioteket som møtestad og ein stad å møte andre meiningar og kulturuttrykk enn eins eigne, er meir aktuelt enn nokon sinne.

I januar 2014 vart folkebiblioteklova endra. I tillegg til å fremje opplysning, utdanning og anna kulturell verksemd ved å stille bøker og andre media gratis til disposisjon for alle som bur i landet, skal biblioteka

drive aktiv formidling og vere ein uavhengig møtestad og arena for offentleg samtale og debatt. Lovendringa aktualiserer biblioteket som fysisk rom og stad. I biblioteket kan vi møte kjenningar, men også observere og interagere med ukjende – og folk som gjerne er annleis enn oss sjølv. Lovendringa har fokus på biblioteket som demokratisk arena, som sikrar yrtingsfridom og legg til rette for ein open og opplyst samtale.

Folkebiblioteka er arenaer for inkludering og integrering. Bibliotek har låg terskel for bruk, og kan bidra til demokratisk deltaking for alle. Meld. St.8 (2018-2019) *Kulturens kraft* strekar under kulturpolitikken som grunnlag for samfunnsbygging i brei forstand, og ein føresetnad for utvikling av demokratiske samfunn bygd på danning og ei opplyst offentlegheit. Her er biblioteka heilt sentrale.

Lovendringa er følgt opp med ei mengde arrangement i biblioteka, som foredrag, kurs, verkstader, debattar, teater, forfatterbesøk, opplesingar osv. Folkebiblioteka er blitt styrka som kulturarena, og har mange plassar blitt lokale litteratur- og debatthus. Dei skal vere aktive formidlarar av kunnskap og kultur, samt vere ein møtestad for alle innbyggjarar, uavhengig av politisk syn, religion og sosial bakgrunn. Den fysiske staden og rommet folkebiblioteka konstituerer, har fått eit konkret oppdrag og ei ny legitimitet gjennom endringane i Lov om folkebibliotek.

Tilgang til bibliotek som meirverdi for lokalsamfunnet

Bruken av bibliotektenester kan gje viktige tilskot til lokalsamfunnet. Det er gjennom primærtjenestene med tilgang til informasjon, litteratur, kunnskap og kultur at biblioteka har potensiale for utvida samfunnsnytte. Det er kvalitativt gode, universelle og ikkje minst tilgjengelege bibliotektenester som best kan gje slike effektar

Samfunnsnytta er mellom anna knytt til verdien av ein fysisk møtestad i ei digital tid, til inkludering, involvering og integrering, til demokratisk deltaking, til kulturopplevingar, og til kompetanse og læring – også digitalt.

Tilgang til bibliotektenestene er ein nøkkel for både at den enkelte brukar og lokalsamfunnet elles skal få nytte av meirverdien som folkebibliotek kan vere med på å skape. Mobile bibliotektenester kan vere eit svar, når avstanden til eit stasjonært bibliotek er for lang.

Mobile bibliotektenester

Bokbussar og bokbåten gir tilgang til bibliotektenester der det er liten eller inga bibliotekdekning. I dei mobile biblioteka møtast folk og det er arrangement, om enn i mindre skala og sjeldnare enn i vanlege bibliotek. Det mobile biblioteket er ei tilleggsteneste som styrkar ordinært bibliotektilbod. Dei er særleg viktig for å supplere den varierende kvaliteten på skulebiblioteka. Samarbeidet med skular gjer at dei er eit hensiktsmessig verkemiddel for å nå ut til mange og bidra til betre lesekunnskap blant barn og unge.

Mobile bibliotektenester har avgrensingar ved sin fysiske storleik og lengda på kvart stopp, noko som reduserer moglegheitene for eit breiare bibliotektilbod. På den andre sida er moglegheitene for å nå ut til mange, større. Sjølv om arrangement vil vere i mindre skala og med færre utøvarar, treng ikkje dette å råke kvaliteten. Mobile bibliotek er eit systematisk og målretta tiltak for å nå ut til alle med formidling av kunnskap og kultur, særleg til born i grunnskulen. Mobile bibliotektenester er ein måte å nå ut med eit desentralisert bibliotektilbod, og eit verktøy for å utjamne forskjellar.

Dei siste 20 åra har det vore ei halvering av mobile bibliotektenester i Noreg. Sentralisering og auka mobilitet i befolkninga er truleg noko av grunnen saman med auka tilbod om og bruk av nettenester.

Sidan 2000 er talet på bibliotekavdelingar i Hordaland redusert frå 90 til 60. Det er rimeleg å tru at talet kan bli ytterlegare redusert ved samanslåing av kommunar i 2020. Kommunar med bokbuss er redusert frå 12 til 4. Det er fleire årsaker til dette, men det ser ut til å vere krevjande for mange kommunar å finne rom til å investere i ny bokbuss, når den gamle er utslitt. Kvinherad, Osterøy, Lindås og Voss har kommunale bokbussar med ca. 100 stoppestader. Talet på bokbåtstopp har vore stabilt på vel 50 i 22 kommunar.

Å oppretthalde eit tilbod av tradisjonelle mobile bibliotektenester har vore vedteken politikk i Hordaland fylkeskommune. Jf Regional kulturplan for Hordaland 2015 – 2025: «*Bibliotekstrukturen i fylket bør kartleggast og evaluerast, og det bør lagast ein heilskapleg plan med omsyn til befolkningstettleik og beteningspunkt for bibliotektenester. Særleg mange av dei minst mobile gruppene, som barn og eldre, har lang veg til biblioteket. Ei løysing er tettare samarbeid med t.d. skulebiblioteka og utvikling av mobil bibliotekverksemd (bokbuss/bokbåt), gjennom eit samarbeid mellom fylkeskommunen og kommunane.*» Vidare står det at Fylkeskommunen skal halde fram med å drifte og utvikle bokbåten som eit utjamnande bibliotektilbod, i kombinasjon med kommunale og interkommunale tilbod.

Samtidig peikar vedtekne planar på behovet for fornying av det samla tilbodet. Det er eit prioritert tiltak i kulturplanen (Innsatsområde 29) å støtte modellbibliotek, fornying av biblioteklokale, «meiropne» bibliotek og nye bibliotekbussar. Gjennom modellbibliotekprogrammet har fylkeskommunen sidan 2014 gitt støtte til 19 bibliotek. Programmet har ført til eit løft for biblioteka og tydeleg auke i bruken. 11 av biblioteka er meioropne. Det er til no i planperioden ikkje funne rom for å gi støtte til investering i bibliotekbussar i kommunane.

Tilgang til gode bibliotektenester i heile Vestland fylke

I Hordaland støtter dei kulturpolitiske måla at alle innbyggjarar bør ha eit godt bibliotektilbod i rimeleg avstand til der dei bur. Regional plan for kultur i Sogn og Fjordane har *Kultur for alle* som overordna mål.

Vestland vert eit fylke med vid utstrekning og der vesentlege delar, både i dagens Hordaland og Sogn og Fjordane, vert spreittbygde område med lav folketettleik. Det inneber vesentlege forskjellar i bibliotektilbodet i ulike delar av det nye fylket. Når ein legg politisk vedtekne mål til grunn, vil Vestland fylkeskommune bli utfordra i høve utjamning av bibliotektilbodet.

Dette vil aktualisere behovet for mobile bibliotektenester, særleg dersom ein skal nå barn og unge i grisgrendte strom. Slike tenester kan utviklast som bibliotekbussar eller bokbåt, drifta av fylkeskommune, kommunar eller i interkommunale samarbeid. Bokbussar er mest effektive i eit mindre geografisk område, noko som peiker på at kommunalt ansvar er mest relevant. Bokbåt vil dekke ein mykje større geografi, og peiker på fylkeskommunen som hovudansvarleg for drifta. Vidare vil systematisk fylkeskommunal innsats med bibliotekutvikling, støtte til infrastruktur, framhald og utviding av modellbibliotekprogrammet, organisering av transportordning og konsortium for innkjøp av e-bøker vere aktuelle tiltak. Godt samarbeid med kommunane er ein føresetnad.

Innretninga av bibliotektenestene i Vestland fylke i samsvar med vedtekne politiske mål vil ha økonomiske og administrative følgjer. Fylkesrådmannen legg til grunn at nivået på bibliotektenestene bør avklårast av det framtidige fylkestinget.

Bokbåtenesta i Vestland fylke

Hordaland fylkeskommune har saman med Møre og Romsdal fylkeskommune avtale med Vinnes Skyssbåtservice AS om drift av bokbåtenesta fram til 31.08.2019. Hordaland fylkeskommune har avtale om bibliotekfagleg samarbeid om drift av båten med Lindås kommune. Avtalen omfattar lønskompensasjon og løyving til innkjøp av bøker. Budsjettetposten var i 2018 på kr 1 508 000, og i 2019 på kr 1 535 000.

I 2018 hadde bokbåten 42 driftsdagar og 50 stoppestader i 22 kommunar. Utlånet gjekk opp frå vel 9400 i 2017 til nærare 9800 utlån. Besøket auka frå 4485 til 4704. I samarbeid med Den kulturelle skulesekken og med støtte frå Folkeakademiet i Hordaland, var det barneprogram på dei fleste stoppa. I tillegg var det vaksenprogram på fem stader.

Fylkestinget i Sogn og Fjordane vedtok 8.12.2014 å avvike bokbåtenesta i Sogn og Fjordane frå 1.09.2015. Sogn og Fjordane leigde båten i 38 døgn. Før nedlegginga var det vurdert å rasjonalisere tenesta ved å redusere talet stoppestader.

Ei framtidig bokbåttenesta til den nordlege delen av Vestland fylke er ikkje drøfta med Sogn og Fjordane fylkeskommune. Dersom tenesta blir utvida nordover, vurderer fylkesrådmannen at ramma for bokbåttenesta blir utvida med halvparten av kostnadene i Hordaland i dag, dvs. at ein treng eit årleg budsjett på om lag 2.3 millionar kroner. Ein vil då kunne gi eit tilbod til heile Vestland fylke ca. 70 dagar i året. Fylkesrådmannen har ikkje gjort ei nærare vurdering av utfordringane knytt til universell tilgjenge og miljø.

Tilråding

I samsvar med politiske vedtak, jf Regional kulturplan for Hordaland 2015-2025, bør alle innbyggjarane i Hordaland ha tilgang til ha eit godt bibliotektilbod i rimeleg avstand frå der dei bur. Fylkesrådmannen legg difor til grunn at Hordaland fylkeskommune sitt pågåande arbeid med å utjamne forskjellar i bibliotektilbodet vert ført vidare, med særleg vekt på bibliotekutvikling i kommunane og støtte til infrastrukturtiltak. Dette gjeld også pågåande verkemiddel som modellbibliotekprogrammet, organisering av transportordning og konsortium for innkjøp av e-bøker.

Omfanget og innretninga av mobile bibliotektenester vil vere viktig for å sikre eit likeverdig tilbod i Vestland fylke. Ei bokbåtteneste bør difor vere del av drøftingane til budsjett for Vestland fylkeskommune i 2020. Dersom bokbåttenesta ikkje blir ført vidare bør midlane nyttast til å etablere relevante tilskotsordningar, t.d. modellbibliotek, fornying av biblioteklokale, meiroopne bibliotek og investering i nye bibliotekbussar. Dersom ein avviklar bokbåttenesta, kan fylkeskommunen utvide sine støtteordningar til bibliotek slik at dei også kan omfatte investeringstilskot til kommunale eller interkommunale bokbussar.

På denne bakgrunnen rår Fylkesrådmannen til at avtale om drift av bokbåten i Hordaland vert lengja ut 2019, under føresetnad av at kostnadene er i samsvar med vedteke budsjett.